

Field : Islamic Sciences

Type : Review Article

Received: 18.03.2016 - *Accepted*: 01.07.2016

Mustafa Necati Sepetçioğlu ve Yesili Hoca Ahmed

Asife ÜNAL

Doç. Dr., Bartın Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, Bartın, Türkiye

Email: asifeunal@gmail.com

Öz

Mustafa Necati Sepetçioğlu (1932-2006), Türk tarihini, yazdığı romanlarla nakış nakış işleyen ünlü romancımızdır. Romanlarında bir taraftan tarihi olayları aslına sadık kalarak anlatırken, diğer taraftan işlediği dönemi bütün kültür unsurlarıyla tanıtır. Selçuklu döneminin anlatıldığı *Kilit, Anahtar, Kapı* üçlemesi; Osmanlı'nın kuruluş döneminin konu edinildiği *Konak, Çatı, Üçler Yediler Kırklar* üçlemesi; Şeyh Bedrettin, Timur ve Beyazıt'ın anlatıldığı *Bu Atlı Geçide Gider, Geçitteki Ülke, Darağacı* üçlemesi; İstanbul'un fethinin resmedildiği *Ebem Kuşağı, Sabır, Gündönümü* üçlemesi ile "Dünkü Türkiye" muhteşem bir biçimde işlenmiştir. Çanakkale Destanını anlatan *Ve Çanakkale: Geldiler, Gördüler, Döndüler* üçlemesi; Bugünkü Türkiye Dizisi *Buğday Kamyonu, Karanlıkta Mum Işığı, Güneşin Dört Köşesi*; Kıbrıs tarihinin konu edildiği 8 ciltlik Sabır Ağacı Dizisi; her birinde önemli konu ve kişilerin anlatıldığı Kültür Dizisi kitapları Sepeçioğlu'nun diğer eserlerinden bazılarıdır.

Mustafa Necati Sepetçioğlu, son eseri ile adeta Türk kültürü ve İslâm'ın kaynaşmasını anlattıktan sonra ebedi âleme göçmüştür. Bir şaheser olan bu son eser *Yesili Hoca Ahmed* üçlemesidir. Bu romanda Piri Türkistan Hoca Ahmed Yesevi ile onun temel felsefesi anlatılmaktadır. *Sesler ve Işıklar, Hurmalığın Ak Doğan ve Aydınlığın Mühürü* üç cilt halindeki bu eserin alt başlıklarıdır.

Bu tebliğde hayatı ve eserleriyle Mustafa Necati Sepetçioğlu tanıtılacak, özellikle Yesili Hoca Ahmed üçlemesi konu edinilecektir.

Anahtar Kelimeler: Mustafa Necati Sepetçioğlu, Yesili Hoca Ahmed, Sesler ve Işıklar, Hurmalığın Akdoğanı, Aydınlığın Mühürü

Mustafa Necati Sepetcioglu and Yesili Hoca Ahmed

Abstract

Mustafa Necati Sepetcioglu (1932-2006) is our famous novelist who is embroidered Turkish history by his novels. In his novels, while explaining the historical episode with staying faithful to the original; he also introduces the period of time processed with all the cultural elements. “Yesterday’s Turkey” is processed in a magnificently way in, *Kilit, Anahtar, Kapı* triplet, in which Seljukian period is explained; *Konak, Catı, Ucler Yediler Kirklar* triplet, in which the establishment of the Ottomans is mentioned; *Bu Atli Gecide Gider, Gecitteki Ulke, Daragaci* triplet, in which Sheikh Bedrettin, Timur ve Beyazıt are explained; *Ebem Kusagi, Sabir, Gundonumu* triplet, in which the conquest of Istanbul is portrayed. The *Ve Çanakkale: Geldiler, Gördüler, Döndüler* triplet which narrates the Canakkale Epic; *Buğday Kamyonu, Karanlıkta Mum Işığı, Güneşin Dört Köşesi* which are the Today’s Turkey Series; the Patience Tree Series in which Cyprus’s history is mentioned; the Culture Series books in each that the important subjects and people are narrated, are some of the other works of Sepetcioglu.

Mustafa Necati Sepetcioglu, is passed away after he has virtually explained the fusion of Islam and Turkish culture with his last work. This last work which is a masterwork is the triplet of *Yesili Hoca Ahmed*. This novel describes Piri Turkestan Hodja Ahmed Yesevi and his basic philosophy. The sub-titles of this three volume book: *Sesler ve Isiklar, Hurmaligin Ak Dogani, Aydinligin Muhuru*.

In this communique, Mustafa Necati Sepetcioglu will be explained with his life and works, especially the triplet of *Yesili Hoca Ahmed* will be mentioned.

Keywords: Khoja Ahmed Yasawi, Mustafa Necati Sepetcioglu, Yesili Hoca Ahmed, Historical novel, Sesler ve Isiklar, Hurmaligin Akdogani, Aydinligin Muhuru

Giriş

Tarih, toplumların millet olma sürecini anlatırken bir milleti oluşturan unsurları da gözler önüne serer. Bunları anlatmada bilimsel eserler yanında tarihi romanlar da önemli bir işlev görmektedir. Tarihi romanlar sadece o dönemin olaylarını anlatmakla kalmaz; kültürü, medeniyeti, inanç ve duyguları ile o döneme ait her şeyi ortaya koyar. Sanatın doğru bilgi ile harmanlandığı bir tarihi roman ise anlattığı dönemi adeta insanın dimağına kazır. Türk tarihinin anlatıldığı bazı romanlar da böyledir.

Tarihi romancılığımızın en önemli isimlerinden birisi kuşkusuz ömrü boyunca yazdığı birçok eseri ile Türk tarihini nakış nakış işlemiş olan Mustafa Necati Sepetçioğlu'dur. Farklı türlerde eserler de vermiş olan "Çağımızın Dede Korkut'u" unvanlı Sepetçioğlu'nun birbirinden değerli tarihi romanlarının sonuncusu ise adeta bir şaheserdir. *Yesili Hoca Ahmed* isimli üç ciltlik bu eserde çağlar öncesinden gönderdiği ışığı halen Anadolu'yu da aydınlatan Pir-i Türkistan Hoca Ahmed Yesevi anlatılmaktadır.

2016 yılının UNESCO tarafından Ahmed Yesevi yılı ilan edilmesi vesilesi ile Türkistan'da Ahmed Yesevi'nin manevi huzurunda sunulmak üzere hazırlanan bu çalışmada hem Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun hem de onun diliyle *Yesili Hoca Ahmed*'in tanıtılması hedeflenmiştir. Çalışmanın ilk bölümünde Mustafa Necati Sepetçioğlu, hayatı ve eserleriyle incelenecektir. İkinci bölümde ise Ahmed Yesevi hakkında genel bilgi verildikten sonra Sepetçioğlu'nun *Yesili Hoca Ahmed* romanı tanıtılacaktır. Burada şekil ve içerik yönüyle sistematik bir roman incelemesinden ziyade Sepetçioğlu'nun dilinden seçilmiş örneklerle Yesevi ve onun temel felsefesi ele alınacaktır.

1. Mustafa Necati Sepetçioğlu

1.1. Hayatı:

Mustafa Necati Sepetçioğlu, Tokat'ın Zile ilçesinde, Amasya Caddesi Sepetçi Sokağı 106 numaralı evde, 1932'de doğdu. İlk ve ortaokulu Zile'de; liseyi Sivas, Tokat, Bursa ve İstanbul'da okudu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirdi(1957). Okul arkadaşı Muazzam Gürşen Hanımefendi ile evlendi (1957).

Yedek Subay olarak yaptığı askerlik sonrasında İstanbul Adalar Belediyesinde(1959), başladığı memuriyet hayatını, Eminönü Belediyesi (1960-62), Kızılay Genel Müdürlüğü (1963), İstanbul SSK Hukuk İşleri Müdürlüğü(1963-66) şube müdür ve yardımcılıkları ile sürdürdü. SSK Şişli Hastanesi Müdürlüğü(1967), İstanbul Milli Eğitim Basımevi ve Derleme Müdürlüğü (1968-74) görevlerinde bulundu. İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü bünyesinde çalışırken emekli oldu (1976).

Eserleriyle Türkiye Millî Kültür Vakfı ödülleri başta olmak üzere birçok ödül alan ve İLESAM Üstün Hizmet Beratı sahibi olan (1994) Sepetçioğlu, ayrıca Atatürk Dil-Tarih Kurumu Şeref Üyeliğine seçildi (1998).

"Çağımızın Dede Korkut'u" olarak nitelenen Mustafa Necati Sepetçioğlu, 8 Temmuz 2006'da İstanbul'da vefat etti.

1.2. Eserleri:

Mustafa Necati Sepetçioğlu, hikâye, tiyatro, destan, efsane, inceleme, araştırma, deneme, makale, çocuk kitabı gibi alanlarda eser vermiştir. Bazı gazete ve dergilerde köşe yazıları

yazmıştır.¹ Yazmaya ortaokul yıllarından itibaren başlayan Sepetçioğlu'nun ilk hikâyesi Sivas'ta çıkan Hakikat gazetesinde yayınlanmıştır (1948). Büyük Otmarlar, isimli oyunu İsviçre'de yapılan Üniversitelerarası Tiyatro Festivali'nde en iyi oyun seçilmiştir (1968). Onun 1970 sonrası asıl karar kıldığı ve büyük eserler verdiği alan roman olmuştur. Romanları dışındaki başlıca eserlerini türlerine göre şöyle sıralamak mümkündür:

Hikâye: *Abdürrezzak Efendi*(1955), *Menevşeler Ölmemeli* (1972).

Tiyatro: *Büyük Otmarlar* (oyun. 1967, basım 1970), *Trampacılar* (oyun. 1968), *Çardaklı Bakıcı* (1969), *Köprü* (1969), *Son Bloklar* (1969), *Her Bizans'a Bir Fatih* (1972), *Mehveş Hanım* (1984), *Meragalı Abdülkadir* (1986), *Yunus Emre* (1980).

Destan: *Yaratılış ve Türeyiş* (1965), *Türk Destanları /Karşılaştırmalı Türk Destanları* (1972), *Dede Korkut* (1972) (Sonraki baskılar *Dedem Korkut'un Kitabı*).

Efsane: *Türk-İslâm Efsaneleri* (1967), *Bir Büyülü Dünya ki* adıyla yeniden basım (1972).

Araştırma: *Hamdullah Suphi Tanrıöver- Seçmeler* (1971).

Deneme: *Can Ocağında Pişen Aş* (1979), *Sonsuza Uyanan Taşlar* (1973).

Senaryo: *Çanakkale İçinde Bir Dolu Mermi* (8 bölüm), *İki Suyun Arasında* (12 bölüm).

Makale: *Dünden Bugüne ve Yarına 1-2* (1999).

Çocuk Kitabı: *Beyaz Güvercin* (1978), *Kutsal Kaya* (1978), *Demir Dağlar Sıra Sıra* (1978).

Tefrika romanları: *Çağlayanlı Vadi* (1964, Vatan Gazetesi), *Kırım Kırımı* (1985, Tercüman Gazetesi). (Argunşah, 2007;Yeşilyurt, 2007)

“Milletimin uzun ve büyük destanını verecek olan romanlarım” (Sepetçioğlu, 1998:8) dediği romanları ise genellikle üçleme tarzında yazılmış nehir romanlardır. Kendisi ile 1955’de yapılan bir röportajda Sepetçioğlu roman için şöyle söylemiştir: “Roman bilirsiniz bir kültür meselesidir. Geniş bir kültür ister. İnsanları insan olarak görmek, terkip yapabilmek, hele bizde olursa doğu ve batı kültürünün birbirine mezc etmek lâzımdır.” (Işıklı,1955). Aynı röportajda “Yirmibeşinci Kilometre adında bir senedir bir roman üzerinde çalışıyorum. Henüz kırk beşinci sayfadayım. Dedim ya bu bir kültür meselesi, olmuyor.” diyerek bilinmeyen bir roman çalışmasından söz etmekte ve roman yazmak için daha zamana ihtiyacı olduğu intibasını vermektedir (Işıklı,1955). Nitekim 1964’de tefrika edilen Çağlayanlı Vadi sonrası ilk romanı Kilit, 1971 yılında okuyucu ile buluşacaktır.

“Türk tarihini bir seri halinde romanlaştıran Sepetçioğlu, Anadolu Türk tarihini bir akınlar silsilesi değil, yüzyıllar boyunca tamamlanan, belli bir gayeye yönelen bir yapı olarak ele alır.”(Argunşah, 1990’dan aktaran Doğan, 2007:171). Güçlü bir tarih ve kültür birikimine sahip olan Sepetçioğlu’na göre “Tarih; bir milletin kültürel yapısını meydana getiren en önemli unsurdur. Devlet ve millet bütünlüğümüzü ise kültürümüz meydana getirir. Onuncu yüzyıl başlarından bu yana, yeni bir dini benimseme, hem de yeni bir toprağı vatanlaştırma yolunda çalışan bu millet, çok sağlam bir kültür yapısı meydana getirmiştir. Bu yüzden bu milletin tarihini konu seçen insanların ortaya çıkaracakları eserlerde, bu kültürel birikime sadık kalmaları, onu zenginleştirmeleri ve korumaları en önemli görevleri olmalıdır.” (Kaptan

¹ Bu yazıların bir listesi için bakınız “Yayınlanmış Makaleleri”, Türk Haberler Ajansı, <http://www.tha.com.tr/tr/?s=9&KayitNo=20130826052422> (10.02.2016)

1988: 31'den aktaran Yalçın-Çelik, 2007: 42). Bu tarih bilinci onu tarihi roman yazmaya adeta mecbur bırakmıştır. Ancak tarihi romanlaştırmak kolay değildir. Zira ona göre “Bu tür roman yazabilmek için, romanın temel prensiplerinden taviz vermemek, yazılacak dönemin tarihini iyi araştırmak şarttır. Tarihi romanlarda da en önemli unsurun insan olacağı unutulmamalıdır. Çünkü tarih boyunca birçok değişimler olmuştur. İcatlar, keşifler, fetihler, maddeyi değiştirmeler vs. Fakat insanın içindeki aşk, vefa, sevgi, mensubiyet gibi yüce duygular hep devam etmiştir.”(Çalık, 1993: 86'dan aktaran Yalçın-Çelik, 2007: 43).

Romanlarında insanı merkeze alarak bu yüce duyguları işleyen Mustafa Necati Sepetçioğlu bunu nasıl yaptığını şu sözlerle ifade etmektedir. “Tarihi romanı diğer romanlardan daha ilmi ve zor bir tür yapan, araştırma kısmının çok büyük ciddiyet istemesidir. Tarihi gerçeklerin dışına çıkamazsınız. Sizden o kadar ciddi kanıtlar bekler ki, bunlara cevap vermek hiç de kolay değildir. Yazmak sorumluluktur, hele tarih üzerine yazmak çok büyük sorumluluk... Her sayfa için on sayfa okuyup, okuduğunuzu tartışmalısınız. Tarihi romanlarımı tip, konu, dil, zaman bütünlüğü, coğrafya, mantık gibi unsurlara bağlı kalarak yazıyorum. Romana önce araştırmayla başlarım, yazacağım dönemle ilgili kaynakların hepsini okur incelerim. Sonra coğrafyaya vakıf olmam lazım. Kilit ve Anahtar incelendiğinde eski İstanbul'un adım adım gezildiğini, coğrafi dengenin sağlandığını anlarsınız. Sonra karakterlerin milli bünyeye uygun olması gerekir. Hangi uyruğun, hangi budunun, hangi milletin insanını anlatacaksınız. O budun, o uyruk ve o milletin verilmesi gereken karakter özelliklerini, o karakterin yaşamış olduğu çevreden çıkarmanız lazım gelecektir.” (Çalık, 1993: 86'dan aktaran Yalçın-Çelik, 2007: 44).

Mustafa Necati Sepetçioğlu, çok geniş bir dönem ve coğrafyayı kapsayan romanlarında Malazgirt ve sonrasını işlemekte ancak geri dönüşlerle Türk tarihini bir bütün halinde vermektedir. Özellikle bu çalışmanın konusu olan *Yesili Hoca Ahmed* ile, romanlarında anlattığı tarihin kaynaklarını, Türk'ü Anadolu'ya ve ötelere taşıyan ruhu ortaya koymaktadır. Bu ruhla açılması gereken ilk kilit olarak Bizans'ı sembolize eden *Kilit* ile başlayan romanları şöyle sıralanabilir:

Dünkü Türkiye Dizisi: Dört üçleme halinde 12 kitaptan oluşan bu eserler şunlardır:

Kilit (1971), *Anahtar* (1972), *Kapı* (1973): Bu üçlemede Malazgirt'ten itibaren Selçuklu dönemi ele alınmış ve Anadolu'nun vatan olmaya başlaması anlatılmıştır.

Konak (1973), *Çatı* (1974), *Üçler - Yediler - Kırklar* (1975): Bu üç kitapta Osmanlı Devleti'nin ilk kuruluş yılları konu edilmektedir.

Bu Atlı Geçide Gider (1977), *Geçitteki Ülke* (1978), *Darağacı* (1979): Yıldırım Bayezid-Timur ve Şeyh Bedreddin'in anlatıldığı bu romanlarda Osmanlı'yı Fetret Devrine götüren olaylar işlenmektedir.

Ebem Kuşağı (1980), *Sabır* (1980), *Gece Vaktinde Gündönümü* (1980): Fatih üçlemesi denilen bu romanlarda ise Fetret devri sonrası ile İstanbul'un fethine kadar gelişen olaylar anlatılmıştır.

Bugünkü Türkiye Dizisi: Cumhuriyet sonrasının anlatıldığı bu dizide özellikle İkinci Dünya Savaşı yılları, tek partili dönem ve sonrası Türkiye, çeşitli açılardan ele alınmaktadır. Bu dizinin üç kitabı şunlardır: *Karanlıkta Mum Işığı* (1978), *Cevahir ile Sadık Çavuş'un Buğday Kamyonu* (1977), *Güneşin Dört Köşesi* (1983).

Çanakkale Dizisi: Çanakkale Savaşının bütün yönleriyle anlatıldığı ilk roman olan bu üçleme, ...*Ve Çanakkale 1 / Geldiler* (1989), ... *Ve Çanakkale 2 / Gördüler* (1989), ...*Ve Çanakkale 3 / Döndüler* (1989) adlarını taşımaktadır. Geldiler, Gördüler, Döndüler isimlerinin, Sepetçioğlu'nun memleketi olan Zile'nin kalesinde bulunan kitabede yazılı olan ve Sezar'ın Zile'de yaptığı savaşı kazandığını Roma Senatosuna bildirmek için kullandığı meşhur "Veni, Vici, Vidi / Geldim, Gördüm, Yendim" ifadelerinden mülhem olması muhtemeldir.

Sabır Ağacı Dizisi: Kıbrıs'ın 1974'e kadar olan tarihini anlatan sekiz ciltlik roman sırasıyla *Sahibini Arayan Toprak*, *Zaman ve Sahibi*, *Zamanın Yürüyüşü*, *Zaman Dar Kapıda*, *Zaman Sarkacı*, *Zaman Dönümü*, *Zaman Yok*, *Zaman Uyanışı* isimlerini taşımaktadır (1990-1992).

Bir Ömür Boyu Kıbrıs: 20 Temmuz 1974'de Türklerin Kıbrıs'a çıkışı ile sona eren Sabır Ağacı dizisinin devamı niteliğinde ve Kıbrıs'ın yakın tarihini anlatan iki kitaptır: *Bir Ömür Boyu Kıbrıs-1/ Boyun Eğiş* (2000), *Bir Ömür Boyu Kıbrıs-2/ Hayır Değiş* (2000).

Biyografik Romanlar: Kültür Dizisi içinde yer alan biyografik romanlar ise şunlardır:

Kutsal Mahpus-Ebu Hanife (1990): İmam-ı Azam Ebu Hanife'nin hayatını anlatır.

Benim Adım Yunus Emre (1990): Tiyatro oyunu olan Yunus Emre'nin dışında bu roman da Yunus Emre'nin hayatını işlemektedir.

Nurs Köyünden Dünyaya (1994): Velihan Bahadır takma adıyla yazdığı bu romanda Sepetçioğlu, Said Nursi'yi konu edinmektedir. (Argunşah, 2007; Kumsuz, 2013).

Yesili Hoca Ahmed'den ikinci bölümde geniş olarak söz edilecektir.

2. "Yesili Hoca Ahmed" Üçlemesi

Ahmed Yesevi'nin hayatını anlatan *Yesili Hoca Ahmed*, Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun vefatı öncesi yazdığı son romanı ve şaheseridir. Önce 2002'de *1.Sesler ve Işıklar*, *2.Aydınlığın Mühürü* isimleri ile iki kitap olarak yayınlanan eserin ikinci baskısı gözden geçirilmiş olarak üç cilt halinde 2004 yılında yayınlanmıştır. Bu üçleme *Yesili Hoca Ahmed 1.Cilt: Sesler ve Işıklar*, *Yesili Hoca Ahmed 2.Cilt: Hurmalığın Ak Doğanı*, *Yesili Hoca Ahmed 3.Cilt: Aydınlığın Mühürü* isimlerini taşımakta olup ilk baskı gibi Yeni Avrasya yayınları tarafından neşredilmiştir.

Eserin yazılması konusunda önemli katkısı olan dönemin Kültür Bakanı Namık Kemal Zeybek'e göre "Sepetçioğlu 'Yesili Hoca Ahmet'i yazmadan önce Turan'ı gezdi... Türkistan'a gitti... Hoca Ahmet Ata'mızın türbesine girdi... Onu yaşadı... Onunla neler söyleşti, nereden bilebiliriz... Ama işte en büyük destan elimizde... Orada ne anlatıyorsa onu bilebiliriz." (Zeybek, 2015).

Sepetçioğlu'nun *Yesili Hoca Ahmed* üçlemesi ile ilgili tanıtım çalışmaları dışında bilimsel çalışma (Şengül, 2007) neredeyse yoktur. Yapılan tanıtım çalışmalarından birinde Hamdi Mert, Sepetçioğlu'nun *Yesili Hoca Ahmed* romanını yazmakla yaptığı hizmeti üç madde halinde şöyle ifade etmektedir:

"Bir: Ahmet Yesevi'nin 'Din' ile 'Hayatı' buluşturan nev'i şahsına münhasır özelliğini öne çıkardı. İslamiyet'in medeniyet kurucu sosyalitesini ve pratik yönlendirmelerini Ahmet Yesevi isimli din ve gönül adamının söylemleri ve telkinleri ile pratize etti. Onun Moğol istilası ile yerinden kopmuş Türk kavimlerine biteviye 'Batı'yı, Anadolu'yu ve ötesini işaret eden telkinleri; henüz fethedilmemiş Rum diyarlarına Türk

ordularından önce gönderdiği öğrencilerine oraların fethine hazırlanması hususunda verdiği şifre değerindeki öğretileri Sepetçioğlu'nun üslubunda bütün eğitimciler için altın, elmas değerinde bir müfredat değeri taşıyor. İki: Sepetçioğlu'nun, Ahmet Yesevi'nin söylemlerini içeren hikmetler deryasından süzüp çıkardığı; bazen onun sözlerinden alarak, bazen de ona söyleterek ortaya koyduğu ifadeler, İslamiyet dönemi Türk kültürünün iç dinamiklerini ortaya koyan şer'i ve felsefi doneler değerinde kazanımlardır. Üç: Değerli yazar, belli ki, 'Şeriat' ve 'Tarikat' ilkelerini çok iyi kavrayan bir araştırmacı olarak, öyle bir üslubu öne çıkarmış ki, İslami anlayış ve yaşayışa dışarıdan sokulmak istenen Batini, Melami, Farsî, İsrailî, Emevî fikirlerden saf/özgün İslâm anlayışını arındırmış; katıksız, arı, gerçek Müslümanlığı Ahmet Yesevi'nin dokuduğu bir pratik kültür örgüsü halinde bize ulaştırmıştır... Mustafa Necati Sepetçioğlu sadece 'Roman' yazmamıştır. İslamiyet'in, dünya-ahiret dengesinde nasıl yorumlanıp yaşanabileceğinin, Türk-İslâm kültürünün nasıl yoğrulup- karıldığının; Türk zaferlerinin iç dinamiklerinin nasıl oluştuğunun Ahmet Yesevi örneğinde ipuçlarını vermiştir." (Mert, ty:3-4).

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun bu eserinde Hoca Ahmed Yesevi, tarihi ve menkabevi kişiliği ile romanlaştırılırken onun doğduğu ve yetiştiği dönem geniş bir açıdan ortaya konmaktadır. O döneme kadar olan Türk tarihi ve kültürünü geri dönüşlerle anlatan romanın ancak ikinci cildinin ortalarında Ahmed Yesevi doğrudan bir kahraman olarak esere dahil edilmektedir.

Romanın ilk kitabı Sesler ve Işıklar'ın başında Oğuz Han'ın hastalığı esnasında şamanların yaptığı ayinler, zaman zaman verilen halk inanışları, Budacı rahipler vs. Dinler Tarihi açısından yazarın kıymetli bilgilere haiz olduğunu göstermektedir. Farklı din ve mezheplerin bakış açıları, Sepetçioğlu'nun diğer romanlarında olduğu gibi bu romanında da ustalıkla verilmiştir.

Romanın başlarında ölüm döşegindeki Oğuz Han'ın torunu Kayıbeğ'e verdiği öğütler son derece dikkat çekicidir:

"Yönetmek...Torunum ülkeyi yönetmek bugünü kurtarmak demek değildir! Ülkeyi yönetmek yarını kurabilmek hüneridir... öğreneceğin tek hüner bu olmalıdır. Bunu aklından çıkarma. Ben savaşlarda ancak birliği sağlayabildim, dirliği düzeni getirebildim; bu bir başlangıçtır lakin.. başlangıçtır." (Sepetçioğlu, 2004a:34)

Torununa *"Benim öğrendiğim şu oldu oğul; burada, bu bizim milletimizin yamalı bohça gibi avullara aşiretlere boylara... adına ne dersene de, ayrılıp bölük pörçük olduğu yerde devlet kurmak zor, tek devlet tek millet tek dil olmak zor!.. Buradan başka bir yere, Batıya, gidebileceğinizce Batıya gitmeniz gerek..."*(Sepetçioğlu, 2004a:34) diyerek Batıyı işaret eden Oğuz Han, dirlik için birliğin yegane şart olduğunu söyler. Bunu getirttiği oklar üzerinde tatbiki olarak gösteren Oğuz Han, birliğin önemini şu sözlerle ifade etmektedir:

"Bir iken kırmak kolaydır; bir ok, tek başına kolay kırılır. İki üçü bir araya gelince...gelirse bire göre çok daha zor kırılır; beşi onu birleşince kıramazsın! Kimse kıramaz, bükemez de kıramaz da. Halkı ok gibi düşüneceksin. Dağınık halkı herkes ezer; birleşince halkın kırılması zorlaşır.. Kenetlenmiş ise dağıtamazsın bile, imkânsızdır! Senden istediğim..hepinizden.. siz de sizden sonrakilerden aynıni isteyeceksiniz; dağılmayın, parçalanmayın, birbirinize kenetlenin. Suları bol, denizleri geniş topraklarda on ok kenetlenmesinde yerleşmesini bileni kimse kıramaz, yerinden

oynatamaz!. Bir çabuk kırılır; iki direnebilir, üç korkutur.. unutm!"(Sepetçioğlu, 2004a:36)

Sepetçioğlu romanda farklı zaman ve mekanlarda Ahmed Yesevi öncesinde ve onun etrafında yaşananları kurgularken kimi zaman tarihi gerçekleri kimi zaman da menkıbevi anlatıları öne çıkarmıştır. Ancak menkıbelere genellikle mantıki açıklamalar getirmektedir. Örneğin İslâm'ın Medine dönemine giderek Hz. Muhammed tarafından bizzat günü geldiğinde Ahmed Yesevi'ye teslim edilmesi gereken bir emanet olarak Arslan Baba'ya verildiği kabul edilen hurma menkıbesine yer vermektedir. Bununla birlikte menkıbedeki dört yüz yılı aşkın yaşayarak ağzında taşıdığı hurmayı zamanı gelince Ahmed Yesevi'ye veren Arslan Baba'yı, romanda Kanturalioğlu soyunun bu emaneti sahibine teslim etmek üzere birbirinden sırayla alan Arslan Babalarından biri olan dönemin Arslan Baba'sı olarak takdim etmektedir.

2.1.Ahmed Yesevi Kimdir?

Türklerin dini-tasavvufi hayatında büyük bir etki bırakan ve Pir-i Türkistan diye anılan Hoca Ahmed Yesevi genel kanaate göre tahmini 1093 yılında bugünkü Kazakistan'ın Çimkent şehri yakınlarındaki Sayram'da İbrahim Şeyh ve Ayşe (Karasaç) Ana'nın çocuğu olarak doğmuştur. Önce annesini, yedi yaşında da babasını kaybettikten sonra ablası Gevher Şehnaz ile birlikte Yesi (Türkistan) şehrine gelmiştir. Burada Arslan Baba'nın gözetiminde yetişmiştir. Ünü gittikçe artan Ahmed Yesevi, Buhara ve diğer birçok yeri gezmiş; Buhara'da Şeyh Yusuf Hemedani'ye intisap etmiştir. Şeyhinin vefatının ardından onun 3. Halifesi olmuş ancak yerini Abdülhâlık Gucdüvâni'ye bırakarak Yesi'ye dönmüştür. Geliştirdiği Yesevilik denilen tasavvufi ekole bağlı binlerce öğrenci yetiştirmiştir. Rivayete göre altmış üç yaşından sonra Resulullah'ın yaşadığından fazla yaşamayı uygun bulmayarak tekkesinin bahçesinde yaptırdığı bir yer altı odasında ibadet ve tefekkür ile meşgul olmuş; bir yandan da öğrenci yetiştirme işini sürdürmüştür. Türkçe olarak söylediği Hikmet adı verilen şiirler daha sonra Divan-ı Hikmet başlığıyla toplanmıştır. Tahmini 1166 yılında vefat etmiştir. (Köprülü, 1984; Köprülü, 1941; Erarslan, 1983; Erarslan, 1989). Vefatından iki yüzyıl kadar sonra Timur tarafından yaptırılan kabri, bugün Kazakistan'ın Türkistan/Yesi şehrinde bulunmakta ve çok önemli bir dinî ziyaret mekânı olarak kabul edilmektedir.

Hakkındaki tarihi ve menkıbevi bilgilerin çoğu Fuad Köprülü'nün 1918'de yayınladığı Tük Edebiyatında İlk Mutasavvıflar (Köprülü, 1984) adlı eserinden alınan Ahmed Yesevi ile ilgili daha sonra çok sayıda çalışma yapılmış ve yapılmaya devam etmektedir (Avşar-Mafizer, 1995; Hasan, 2009; Toprak, ty). Onun menkıbevi hayatı (Tosun, 1998; Bice, 2011), doğum tarihi ve ne kadar yaşadığı (Togan, 2010; Kenjetay, 1999), tasavvufi etkileri, Yesevilik'in Nakşibendilik ve Alevilik-Bektaşilik ile ilişkisi (Melikoff, 1993; Ocak, 1996; Cebecioğlu, 1995; De Weese, 1996; Toprak, 2008; Baş, 2011), Divan-ı Hikmet'in orijinalliği (Erarslan, 1983; Azmun, 1994; Bice, 2009; Hasan, 2005) gibi konular üzerinde tartışmalar devam etmektedir. Son dönemlerde yapılan yeni çalışmalarda da görüldüğü üzere Pir-i Türkistan Hoca Ahmed Yesevi'ye nispet edilen Divan-ı Hikmet dışında Fakrname, Adabı Tarikat ve Makamat-ı Erba'in isimli risaleler mevcuttur (Tosun, 2015). O sadece Orta Asya'da değil, Anadolu'dan Balkanlara bütün Türk dünyasında büyük bir iz bırakmıştır.

2.2.Sepetçioğlu'nun Dilinden Yesili Hoca Ahmed

Üç ciltlik Yesili Hoca Ahmed romanının Sesler ve Işıklar başlıklı ilk cildi tamamen Ahmed Yesevi'nin doğumu öncesi olayların anlatımına ayrılmıştır. Farklı kurgularla verilen ve bağımsız görünen olaylar bir şekilde Ahmed Yesevi ile ilişkilendirilerek birbirine bağlanmaktadır. İkinci cildin ortalarında erkek olacağı ve adının Ahmed olacağı önceden hem annesi Ayşe Hatun ve babası İbrahim Şeyh'e hem de Arslan Baba'ya manevi olarak sezdirilen Ahmed Yesevi'nin doğumu gerçekleşir. Çocukluğunda yaşından daha büyük davranışlar sergileyen Ahmed Yesevi'ye gördüğü bir düş aracılığı ile emanet hurma için beklenen çocuk olduğu hissettirilir. Onun bu sıra dışı çocukluğu romanda şöyle ifade edilmektedir:

“Arslan Baba'ya bakarsan Ahmed aç idi; doğarken bilgiye aç doğmuştu, konuşurken bilgiye aç konuşmuştu, yürürken bilgiye aç yürümüştü. Sormak Ahmed için süt emmek gibi, nefes almak gibi, su içmek gibi bir ihtiyaçtı; sordukça büyüyordu herhalde veya sordukça büyüdüğünü hissediyor olabilirdi. Kimseye sormadığı vakitler kendi kendisine sorduğunu da bilmekteydi.” (Sepetçioğlu, 2004c:49).

Romana göre Yesili Hoca Ahmed'in yaşadığı dönem birçok karışıklığın olduğu, İslâm yanında başka dinlerin de etkisini devam ettirdiği bir dönemdir. Hurmalığın Ak Doğanı başlıklı ikinci kitapta, henüz Müslüman olmadığını ama ilerde belki olacağını söyleyen Hızır Bulak'a Arslan Baba'nın diliyle farklılıkların hikmeti şu sözlerle anlatılır:

“Tabiatın içinde, bağda bahçede görmüşsündür..çilek çilekliğiyle güzeldir, erik erikliğiyle, dut dutluğuyla.Çileği çilekliğiyle, eriği erikliğiyle, ak dutu kara dutu kendi görünümüne bir çini kaseye diziver ne hoş renkler ve tatlar albenisi oluştururlar. Görünüşün uyumuna bakar kalmaz mısın? Say ki dünya, bu dünya bir çini kasedir; topluca güzelliği oluşturan uyum yetmiş iki millettir..yetmiş iki milletin dünya üzerinde hoşça, güzelce bir uyumda bir arada yaşaması insana haz vermez mi? Lakin çilek ayrı tatta, ayrı renktedir; çilekliğince yaşar o.. erik erikliği, dut dutluğu ile; ne çilek dutu yok eder ne dut eriği! Bütünün gücüdür bu, hoşluğun gücüdür... Ayrıcalıklardan bir araya gelmiş bir bütünlük? Bütünlüğün dal dal ayrışıp dağılışı, toplanışı sonra bir araya gelişi. Allah insanı bunun için yaratmadı mı?” (Sepetçioğlu, 2004b:22-23).

Ahmed Yesevi'ye göre dönemin karışıklıklarına çare İslâm'dadır. İslâm birliğe ve barışa çağırılmaktadır. Aydınlığın Mühürü başlıklı üçüncü ciltte bu çağrı şu ifadelerle anlatılmaktadır:

“Bir vakitler Şamanlar, Budacı rahipler, ötekiler, şunlar bunlar... uğraştı durdu. Kardeşlik olsun, barış yolunda yürünsün, sevgi saygı yerleşsin istenildi olmadı beceremediler. İslam geldi, birliğe, birlikteliğe çağırırdı, çağırıyor, çağıracak. İlaç bu, iyileşme burada.” (Sepetçioğlu, 2004c:375).

Babasından sonra manevi baba kabul ettiği Arslan Baba'nın vefatından sonra Yesili Hoca Ahmed, ablası Gevher Şehnaz ile eniştesine gitme kararını açıklarken yüreğindeki olumlu duyguları şöyle ifade etmektedir:

“Düşündüklerim olumlu olmalıydı.. çünkü düşüncelerim sözlerim olacaktı, öyleyse sözlerim de olumlu olmalıydı.. çünkü sözlerim davranışlarıma eşlik edecek idi; demek ki davranışlarım da olumlu olmalıydı, mecburdu buna. Çünkü evet bir daha çünkü, davranışlar alışkanlıkların sonucudur. Alışkanlıklarım olumlu görünmüyorsa değer yargıları da doğrulara ters düşer, olumlu olamaz; bu kaderdir işte! Bu denkliği kuramazsanız kadersizlikten yakınmanız ne işe yarar ki?” (Sepetçioğlu, 2004c:162).

Ahmed Yesevi hayatı gelişigüzel yaşamayı doğru bulacak bir kişi değildir. Onun idealleri vardır. Sadece kendisi için yaşamak bu ideallere uymamaktadır:

“Bu kader yani anlattıklarım amacımı düşündürdü bana. Kendim için amacım, ülkem Türkistan için amacım, soydaşım insanlar için amacım? Evet en darından en genişine halkalanan çemberler için amacım amaçlarım olmalıydı, ve sonra insanlar, bütün insanlar için amaçlarım.. olmalıydı.”

Bunları öğrenmeli, aramalı, bulmalıdır. Bunun için gitmesi gerekir. Gider, dolaşır, öğrenir, arar, bulur aradıklarını ve Yesi'ye döner. Sonra da ölünceye kadar öğrendiklerini, yaşadıklarını aktarmaya, insan yetiştirmeye devam eder. Yetiştirdiği öğrencilerine sadece dini-tasavvufi eğitim vermez. Onları romanın en başında Oğuz Han tarafından gösterilen ideale uygun yetiştirir. Öğrencilerinin bir ideali olmalıdır. Kızılelma dediği ideali öğrencilerine şöyle anlatır:

“Bir elma düşün...taa dalın tepesinde, en ucunda, pırıl pırıl, sulu, doyurucu, lezzetli.. elini uzatıp alacağın yerde değil diye o senin düşüncen olmamalı mıdır? Arzun olmamalı mıdır, hevesin olmamalı mıdır?”

Çıkacaksın, tırmanacaksın, emek harcaıyıp çabalayacaksın, alacaksın! Aldığın anda bir başka kıvıl elma göreceksin az ötede! Tıpkı aldığının benzeri bir kıvıl elma. Artık bu yenisi senin ulaşmak istediğın olacaktır. Onu da aldığında, ulaştığında bir yenisi belirecektir gözünün önünde, daha alımlı bir kıvıl elma! Artık bunu düşünecek, buna heveslenecek, bunu isteyeceksin!” (Sepetçioğlu, 2004c:375)

Hoca Ahmed Yesevi'nin ideali, hocası Yusuf Hemedani'nin şu sözleri ile ortaya konur:

“Milletler kendilerine uygun görülmüş görevleri, uygun görülmüş zamanlarda yerine getirmek için var edilmişlerdir; bir tarih nöbeti bu...Araplardan geçti bu nöbet, Acemlerden çoktaaan geçti.. nöbet Türklere geliyor bana kalırsa. Peygamberler Peygamberinin hangi sözü gerçekleşmedi ki! Konstantiniyye'nin İslâm eline geçeceğini söylediğine göre..elbet günü gelince o söz de gerçekleşecek!” (Sepetçioğlu, 2004c:207).

Romanda Türklerin boş bırakılmaya da gelmeyecekleri hatırlatmasıyla Yusuf Hemedani'nin diliyle Yesili Hoca Ahmed'e şu vazife yüklenir:

“Konstantiniyye'yi İslâm'ı bol bir koca ülke yaparsa ancak Türkler yapar; bana kalırsa yapacaklardır da! Lakin ne kadar elinde tutar? Gönlüne Allah sevgisi, yüreğine Peygamber sözü, aklına sen yerleşmelisin. Senin dilin yerleşmeli. Seni sen yapan ruh yönlendirmeli sürekli olarak. Bu nasıl olacak?” (Sepetçioğlu, 2004c:208).

Yesili Hoca Ahmed bu ideale göre yetiştirdiği dervişlerini günü gelince bir bir gidilmesi gereken yerlere gönderir. Ona göre bu gidişin ardında olumlu düşünce vardır:

“Urumeli toprağına gidecek dervişimiz, Tanrı ışığında apaydın arınmış olmalı ki arındırabilsin; yanılığlardan bunalmış olmamalı ki açacağı yolda güvenle yürünebilsin.” (Sepetçioğlu, 2004c:374).

Arapça ve Farsça bildiği halde Türkçe konuşan, hikmetlerini Türkçe söyleyen Yesili Hoca Ahmed'e göre onun dervişleri de açık duru bir Türkçe ile konuşmalıdır. Dil geleceği korumanın ilk şartı olarak korunmalı, bozulmamalıdır:

“Özdeki Türkçe’yi diri tutacak diri yazacak diri konuşacak insanlar oradaki her şeyin yerini almalı, yerleşmeli, bu bir vazgeçilmezlik olmalı... geleceğini ancak böyle koruyabilir böyle sürdürür” (Sepetçioğlu, 2004c:375).

Onun için öğrencilerini yetiştirip Batıya doğru göndermesi adeta tekkesinin varlık sebebidir.

“Tekke bunun için var olmuştu; ocak bunun için yanıyordu, kazan bu yüzden kaynıyordu. Tıpkı kuzgun kuşlarının yuvada yumurtadan çıkışı, diriliğini buluşu, kanatlanışı ve uçuşu gibi Tekkede de dervişler günü geldiğinde gitmeleri gereken yönlere gider, gidecekleri yerde ocaklarını tutuşturur, ışıklarını yakarlardı. Yeni bir tekke yeni bir toprakta eski bir nefesi dört bir yana üfler, yenileyerek yayar, estirirdi. Bir gün ne kadar uzun olursa olsun zamanı gelince bir gün oradan da ayrılacak olan dervişler kendilerine göre değişik topraklarda kendilerine göre yeni tekkelerini ocaklaştıracaklar... ilk ocağın Yesi’deki ana tekkenin ateşini harlandıracaklar oralarda, ışığını karanlıklara salacaklardı.” (Sepetçioğlu, 2004c:382)

Yesili Hoca Ahmed’e göre giden dervişlerin işi, kök salmak için gereken ruhu oralarda yerleştirmek olmalıdır:

“Bizim tahta kılınçlarımız Selçuk Beğ’in oğulları ile torunlarının çelik kılıçlarına güç veren su olsun, hava olsun, ateş olsun, nefeslendirsün... Ülken yok ise dilin kurur..dilin kurur ise inancın tükenir, yoklaşır. İnancın tükenince sen nasıl varım diyebileceksin, Tanrı’ya nasıl bağlanabileceksin?” (Sepetçioğlu, 2004c:402).

O yetiştirdiği öğrencilerini göndereceği yerlere uğurlarken söylediği şu sözlerle bir taraftan onlara cesaret aşılarken diğer taraftan ideallerini hatırlatmaktadır:

Söylediklerim kulağınıza küpe, yüreğinize çıra olduğu sürece Kızılalma’ya ulaşabilirsiniz. Duam sizlerle, gönlüm gönlünüzde olacak, Yüreğimi yüreğinizde biliniz... Ülkeniz var ise, sizin ise, toprağına sağlam basabiliyorsanız ve size cesaret aşılayabiliyorsa durmadan, Tanrı da sizi terk etmeyecektir! Yolunuz açık olsun...” (Sepetçioğlu, 2004c:377).

Yesili Hoca Ahmed, katıksız bir Hak aşığıdır. Ablasına yazdığı bir mektupta bu duygularını şu sözlerle ifade eder:

“Çünkü gözümü açtığım an Tanrıyı gördüm, gönlümü doldurdu ve aldı, ondan sonra, şimdi çok daha iyi anlıyorum artık, Yaradandan gayri hiçbir şey istemedim. Tanrım bir tek sen, sen yetersin bana, sen gereksin! Bilginler kitap derdinde, sofular mescid havasında, Mecnunlar Leyla diye yanyor fakat ben, ben Tanrım seni, sadece seni istiyorum, sen gereksin bana sen!” (Sepetçioğlu, 2004c:191).

Yunus Emre’nin “Ne varlığa övünürüm, Ne yokluğa yerinirim, Aşkın ile avunurum, Bana seni gerek seni” mısralarını hatırlatan bu bakış açısı Ahmed Yesevi’nin hikmetlerinde de dile getirilmiştir. “Aşkın eyledi Şeyda beni, cümle alem bildi beni, Kaygım sensin gece gündüz, bana sen gereksin.” diye başlayan 35. Hikmetin “Alimlere kitap gerek, sūfilere mescid gerek, Mecnunlara Leyla gerek, Bana sen gereksin”(Bice, 2009) mısraları, romanda ablaya yazılan mektubun sözlerine dönüşmektedir.

Oğuz Han’ın vefatı öncesi ile başlayan romanın sonunda 63 yaşına gelmiş olan Yesili Hoca Ahmed’in gün ışığında yaşamayı uygun bulmayı şu sözlerle konu edilir.

“Gül yüzlü Peygamberim Muhammed altmış üç yaşında iken bu dünyadan ayrıldı, ya ben nasıl yaşarım...Benim çocukluğumdan beri Peygamberin hayatı ile özleştiğimi

bilirsin...almış üç yaşından sonra güneş ışığında yaşamak hakkını bulamam kendimde...Bu da kalan ömrümü yerin altında geçirmem anlamına gelir... Bir tür ölmeden önce ölmek!” (Sepetçioğlu, 2004c:391-398).

Ancak romana göre Yesili Hoca Ahmed bir mezar gibi kazdırıp girdiği yer altındaki odada adeta bir yıldız ve ışık denizi içindedir. “Hayat şimdi başlıyor Tanrım, asıl imdi başlıyor hayat” diye haykırır. “Sonrası..? Sonsuzluktu!” romanın son cümleleridir.

Sonuç

Yesili Hoca Ahmed romanında, “Çağımızın Dede Korkut’u” unvanlı Mustafa Necati Sepetçioğlu, Pir-i Türkistan Hoca Ahmed Yesevi’yi anlatmaktadır. Bu çalışmada bir taraftan genç nesil tarafından yeterince tanınmayan Mustafa Necati Sepetçioğlu’nun, diğer taraftan Sepetçioğlu’nun diliyle Yesili Hoca Ahmed’in tanıtılmasına katkı sağlanması hedeflenmiştir. Çalışmanın ilk bölümünde hayatı ve eserleri ile Mustafa Necati Sepetçioğlu anlatılmıştır. İkinci bölümde ise Yesili Hoca Ahmed romanı incelenmiş ancak şekil ve içerik yönüyle sistematik bir roman inceleme yöntemi kullanılmamış, önce Ahmed Yesevi ile ilgili kısa bir bilgi verilip ardından Sepetçioğlu’nun dilinden seçilmiş örneklerle Yesevi ve onun temel felsefesinin vurgulanması tercih edilmiştir.

Hoca Ahmed Yesevi, yapılan her çalışma ile önemi daha da iyi anlaşılan bir ulu kişidir. UNESCO tarafından 2016 yılının Ahmed Yesevi yılı ilan edilmesi, bu alanda yapılan bilimsel çalışmalara çeşitli sempozyumlar ile hız verilmesine katkı sağlamıştır. Bununla birlikte onunla ilgili çeşitli hususlarda tartışmalar devam etmektedir. Bunlar konunun daha ne denli önemli ve araştırmaya muhtaç olduğunu ortaya koymaktadır.

Türk ve İslâm tarihinin oldukça geniş bir dönemini anlatan Yesili Hoca Ahmed romanında Mustafa Necati Sepetçioğlu, dönemin kültürünü ustalıkla işlemiştir. “İslâm dini bizim, Türklerin sırtına uygun bir kaftan gibi geldi sardı bizi, dedi. Satuk Buğra Han’dan sonra en ıssız yazıdaki Karluk Türkünden en zengin kentteki Uyguruna kadar Oğuz Soyu, etin kemiğe bürünüşü biçiminde İslâm ile kaynaşmaktadır.” (Sepetçioğlu, 2004b:256) ifadelerinde anlatıldığı gibi bu roman, Yesevi’nin şahsında, etin kemiğe bürünüşü olarak nitelenen İslâm’a geçişin hikâyesidir.

Gençlerin tarih bilinci kazanmasında tarihi romanların olumlu etkisi, eğitimde bu konunun ihmal edilmemesi gerektiğini göstermektedir. Sepetçioğlu gibi romanlarını sağlam bilgiye dayandıran yazarların eserlerinin okunması, tarihi severek ve doğru olarak öğrenme konusunda katkı sağlayacaktır. Değerler eğitimi açısından da Sepetçioğlu’nun bu ve diğer romanları önemli birer kaynak niteliği taşımaktadır.

KAYNAKÇA

Argunşah H (2007). Mustafa Necati Sepetçioğlu. Mustafa Necati Sepetçioğlu. ed. Hülya Argunşah, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Avşar B Z, Mafizer C (1995). Hoca Ahmed Yesevi Bibliyografyası, Ankara: Avrasya Bir Yayınları.

Azmun Y(1994). Divan-ı Hikmet. İstanbul: Türk Kültürünü Araştırma ve Geliştirme Vakfı Yayınları.

- Baş E (2011). Ahmed Yesevi'nin Bektaşılık, Alevilik Üzerindeki Etkileri ve Osmanlı Dini Hayatındaki İzleri. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 52(2): 21-53.
- Bice H (2009). Hoca Ahmed Yesevi Divan-ı Hikmet. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Bice H (2011). Pir-i Türkistan Hoca Ahmed Yesevi. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Cebecioğlu E (1995). Hoca Ahmed Yesevi. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 34(1): 87-132.
- Çalık E (1993), Mustafa Necati Sepetçioğlu - Hayatı Sanatı ve Eserleri. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- De Weese D (1996). The Mashā'ikh-ı Turk And The Khojagān: Rethinking The Links Between The Yasavī And Naqshbandī Sufi Traditions. Journal of Islamic Studies, 7(2): 180-207.
- Doğan A (2007). Fatih Üçlemesinde (Ebem Kuşağı, Gece Vaktinde Gündönümü, Sabır) Kadınlar. Mustafa Necati Sepetçioğlu, ed. Hülya Argunşah, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Erarslan K (1989). Ahmed Yesevi. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, II:159-161.
- Erarslan K (1983). Divan-ı Hikmetten Seçmeler. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Hasan N (2009). Yeseviliğe Dair Bazı Kaynak Eserler Hakkında. Turkish Studies, 4(2): 618-633.
- Hasan N (2015). Ahmed Yesevi Hikmetlerinin Dil Özellikleri Üzerine Bazı Mülâhazalar. Turkish Studies, 10(8):1345-1354.
- Işıklı Y (1955). Mustafa Necati Sepetçioğlu ile Bir Mülâkat. Türk Sanatı, 39. <http://mehmetnuriyardim.com/mustafa-necati-sepetcioglu-ile-bir-mulakat-yusuf-isikli/> (27.02.2016 tarihinde erişim sağlanmıştır).
- Kaptan S (1988), Tarihî Romanımız Açısından Türklerin Anadolu'ya Yerleşmesi (1071-1345). Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Kenjetay D (1999). Hoca Ahmed Yesevi: Yaşadığı Devir, Şahsiyeti, Tarikatı ve Tesiri. Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırmalar Dergisi, 1(2):105-129.
- Köprülü F (1941). Ahmed Yesevi. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı İslâm Ansiklopedisi, I: 210-215.
- Köprülü F (1984).Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Kumsuz N (2013). Mustafa Necati Sepetçioğlu ve Eserleri. Edebiyat Bahçesinden. Edebiyat Ufku. 3 Temmuz. http://www.edebiyatufku.com/artikel.php?artikel_id=1717, (08.02.2016 tarihinde erişim sağlanmıştır).
- Melikoff İ (1993). Uyur İdik Uyardılar. çev. Turan Alptekin. İstanbul: Cem Yayınları.
- Mert H (ty).Türk Kültürünün İç Dinamikleri Roman Üslubunda İşlendi. (yy): İslami İlimler Derneği Yayınları.

- Ocak A Y (1996). Türk Sufiliğine Bakışlar. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sepetçioğlu M N (1998). Dedem Korkut'un Kitabı. İstanbul: İrfan Yayınları.
- Sepetçioğlu M N (2004a). Yesili Hoca Ahmed-1: Sesler ve Işıklar. Ankara: Yeni Avrasya Yayınları.
- Sepetçioğlu M N (2004b). Yesili Hoca Ahmed-2: Hurmalığın Ak Doğanı. Ankara: Yeni Avrasya Yayınları.
- Sepetçioğlu M N (2004c). Yesili Hoca Ahmed-3: Aydınlığın Mühürü. Ankara: Yeni Avrasya Yayınları.
- Şengül A (2007). Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun Son Romanı: 'Yesili Hoca Ahmed' Üçlemesi. Mustafa Necati Sepetçioğlu, ed. Hülya Argunşah, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Togan Z V (2010). Yeseviliğe Dair Bazı Yeni Malûmat. 60 Doğum Yılı Münasebetiyle Fuad Köprülü Armağanı. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Toprak H (ty). Ahmed Yesevi Bibliyografyası, <http://yeseviyiz.blogspot.com.tr/p/bibliyografya.html> (10.04.2016 tarihinde erişim sağlanmıştır).
- Toprak H K (2008). Ahmed Yesevi, Yesevilik ve XIII Yüzyıl Anadolu'sundaki Yeri. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Tosun N (1998). Ahmed Yesevi'nin Menakıbı. İLAM Araştırma Dergisi, III(1):73-81.
- Tosun N. (2015). Ahmed Yesevi. Ankara: Hoca Ahmed Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Yayınları.
- Yalçın Çelik S D (2007). Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun Tarihî Roman Anlayışı ve Türk Edebiyatında Tarihî Roman Geleneğindeki Yeri. Erdem, 49: 35-48.
- Yayınlanmış Makaleleri, Türk Haberler Ajansı. <http://www.tha.com.tr/tr/?s=9&KayitNo=20130826052422> (10.02.2016 tarihinde erişim sağlanmıştır).
- Yeşilyurt Ş (2007). Mustafa Necati Sepetçioğlu Bibliyografyası. Mustafa Necati Sepetçioğlu. ed. Hülya Argunşah. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Zeybek N K (2015). Sonrası Sonsuzluk. Anayurt. 24 Ocak. <http://www.anayurtgazetesi.com/yazar/Sonrasi-Sonsuzluk/25275/> (10.02.2016 tarihinde erişim sağlanmıştır).